



## 18.Y.Y.'DA İSTANBUL ESNAFININ SORUNLARI\*

*Aslıhan NAKİBOĞLU\*\**

*Bengü DOĞANGÜN YASA\*\*\**

### ÖZET

Sözlük anlamı olarak İaşe; Yedirme, içirme, besleme ve bakma anlamlarına gelmektedir. Dünya tarihine bakıldığında, devletlerde ve tüm kapitalizm öncesi toplumlarda kentlerin gıda ve hammadde kaynaklarını karşılamak önemli bir problem olmuştur. Kentlerin nüfus artışı ülkelerde iaşe problemlerinin daha da büyümesine yol açmıştır. Bu ise zaman zaman iaşe bunalımlarına sebep olmuştur.

Osmanlı imparatorluğu'nda istanbul'un iaşesi de her zaman önemli bir konu olmuştur. İmparatorluğun iktisadi dünya görüşü üç temel ilkeye dayanmıştır. İaşe (provizyonizm), gelenekçilik ve fiskalizmdir. İaşe ilkesi Osmanlı iktisat politikasının en önemli ilkesi olarak değerlendirilmektedir.

Osmanlı İmparatorluğunda iaşe ilkesi ,tüketici açısından olaylara yaklaşmıştır.Osmanlı imparatorluğu ,tüketici ve üreticiyi fiyatlar karşısında koruyan bir iktisat politikası takip etmiştir.Malın üretiminden malın tüketiciye ulaşmasına kadar geçen her aşamasında devlet piyasaya müdahale etmiştir.Amaç piyasayı kontrol etmektir.İmparatorlukta Narh sistemi de iaşe ilkesinin bir sonucu olarak doğmuştur..İmparatorluk iaşe politikası olarak buğday ,ve bazı ürünlere ihracaat yasağı koymuş,muhtesip ve esnaf sorumluları ile gıda maddelerinin toptancılara ve tüccarlara dağılımı ve paylaşımının denetlenmiş,fiyat spekülasyonlarını önlemek için satış narhının belirlenmesini ,stokçuluğun yasaklanması.nı uygulamıştır.

Osmanlı imparatorluğunda her zaman önemli bir konuma sahip olan İstanbul hem başkent hemde toplumsal düzen açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden imparatorlukta istanbulun iaşesini devlet üzerine almıştır.İaşe konusu hem iktisadi açıdan hem de siyasal açıdan önemli olduğu için imparatorluk yönetimi iaşe konusunu piyasaya bırakmak yerine piyasaya müdahale ederek sorunu çözme yoluna gitmiştir.Bu yüzden imparatorlukta iaşe politikası olarak kullanılan muhtesip ve esnaf sorumluları ile gıda maddelerinin toptancılara ve tüccarlara dağılımı ve paylaşımının denetimi siteminde ,Osmanlı esnafı asırlarca sistemi ve işleyişini muhafaza etmiş ve bu süre içinde halkın ihtiyaçlarını kaynağını kanunlardan alan çeşitli kural ve tüzüklere bağlı olarak karşılamaya çalışmıştır.Yani İstanbul'da yaşayan halkın kıtlık, darlık ve pahalılıktan uzak yaşayabilmesi için,

\*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

\*\* Yrd.Doç.Dr., Niğde Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, El-mek: anakiboglu@hotmail.com

\*\*\* Arş.Gör., Kocaeli Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü,

İmparatorluğun üretim ve dağıtım ile ilgili tüm birimlerinin seferber olduğu görülmektedir. Bu gerçek 18.yy'da da değişmemiştir. 18.yy'da İstanbul'un iâşe problemlerinin çözülmesi, kaçakların önlenmesi, narh fiyatından satış yapıldığının kontrol edilmesi gibi merkezi ilgilendiren sorunlar yanında, İstanbul ve çevresinde ticaret yapan tüccarlar arasında da çeşitli anlaşmazlıklar yaşanmıştır.

Çalışmada, İstanbul ahkâm defterleri İstanbul Esnaf Tarihi 2 isimli eserde yer alan; 18. Y.y.'da İstanbul tüccarları arasında gerçekleşen; alım-satım, narh ve üretim nizamlarını ilgilendiren belli başlı sorunlar incelenecektir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda İstanbul'un iâşesi iktisadi ve siyasi açıdan önemli bir konu olmuştur. İmparatorluk yönetimi iâşe konusunu piyasaya bırakmamış, gerektiğinde piyasaya müdahale etme yolunu seçmiştir. Bu gerçek 18. Y.y.'da da değişmemiş, Devlet 18. Y.y. boyunca iâşe sorunlarının çözümü için üretim ve dağıtım ile ilgili tüm birimlerini seferber etmiştir.

Çalışmada, İstanbul ahkâm defterleri İstanbul Esnaf Tarihi 2 isimli eserde yer alan; 18. Y.y.'da İstanbul tüccarları arasında gerçekleşen; alım-satım, narh ve üretim nizamlarını ilgilendiren belli başlı sorunlar incelenecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Osmanlı İmparatorluğu, Esnaf

## THE PROBLEMS OF THE MERCHANTS IN THE 18TH CENTURY

### ABSTRACT

Provisioning denotes feeding, nourishing, nursing. When the world history is taken into account, providing food and raw material to the cities has been a crucial problem for the states and pre-capitalist communities. The increase in the population in the cities had made the problems of provisioning even worse which caused crises of provisioning.

Provisioning of İstanbul has always been essential to the Ottoman Empire. The economic view of the Empire leaned on to three principles: Provisioning, traditionalism and fiscalism in which provisioning was seen as the key among the others.

Provisioning in Ottoman Empire was based on the consumer, therefore the Empire followed a economic policy which has protected the consumer and the producer against prices. State intervened the market from the production of the good until it has reached the consumer. The purpose was to control the market. Fixed price system was also emerged because of the provisioning. The provisioning policy of the Empire was to put export prohibition to the wheat, to monitor the distribution of food to the wholesalers and merchants, to determine the fixed price to prevent the price speculations and to ban the stockpiling.

İstanbul was very crucial to the Empire as the capital and the regulator of the social order. Therefore the empire had undertaken the

### Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*  
Volume 8/7 Summer 2013



provisioning of İstanbul. Since, provisioning was important economical and political stances, empire did not leave the market alone but intervene it which means, Empire had worked full force with its all units related to production and distribution to prevent its people from famine, poverty and expensiveness. This had continued until the 18th century. In the 18th century, provisioning problems, smuggled good, hardships to control the fixed price policy and the disagreements between the merchants of İstanbul and its surrounding region had become the agenda

In this study, the problems related to the topics such as the commerce between the merchants of İstanbul in the 18th century, codes of fixed price and production based on the book titled“İstanbul Ahkâm Defterleri: İstanbul Esnaf Tarihi 2” will be analyzed.

**Key Words:** Ottoman Empire, Craft

## 1. GİRİŞ

Sözlük anlamı olarak iâşe; yedirmek, içirmek, beslemek ve bakmak anlamlarına gelmektedir. Dünya tarihine bakıldığında tüm kapitalizm öncesi toplumlarda kentlerin iâşesinin sağlanması önemli bir problem olmuştur. Devletlerin başta başkentleri olmak üzere büyük kentlerin iâşesini sağlamak en önemli sorumlulukları olmuştur. Kentlerin nüfus artışı ülkelerde iâşe problemlerinin daha da büyümesine yol açmıştır. Bu da zaman zaman iâşe bunalımlarına sebep olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu iktisadi dünya görüşü üç temel ilkeye dayanmıştır. İâşe (provizyonizm), gelenekçilik ve fiskalizmdir. İâşe ilkesi Osmanlı iktisat politikasının en önemli ilkesi olarak değerlendirilmektedir. Osmanlı İmparatorluğunda iâşe ilkesi gereğince olaylara tüketici açısından yaklaşmıştır. Osmanlı imparatorluğu tüketici ve üreticiyi fiyatlar karşısında koruyan bir iktisat politikası takip etmiştir. Malın üretiminden malın tüketiciye ulaşmasına kadar geçen her aşamasında devlet piyasaya müdahale etmiştir. Amaç piyasayı kontrol etmektir. İmparatorlukta Narh sistemi de iâşe ilkesinin bir sonucu olarak doğmuştur. İmparatorluk iâşe politikası olarak buğday ve bazı ürünlere ihracat yasağı koymuş, muhtesip ve esnaf sorumluları ile gıda maddelerinin toptancılara ve tüccarlara dağılımı ve paylaşımını denetlenmiş, fiyat spekülasyonlarını önlemek için satış narhı belirlemiş, stokçuluğu yasaklamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda İstanbul'un iâşesi her zaman önemli bir konu olmuştur. İstanbul hem başkent hem de toplumsal düzen açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden İstanbul'un iâşesini devlet üzerine almıştır. İâşe konusu hem iktisadi açıdan hem de siyasal açıdan önemli olduğu için imparatorluk yönetimi iâşe konusunun piyasaya bırakmak yerine piyasaya müdahale ederek sorunu çözme yoluna gitmiştir. İmparatorlukta iâşe politikası olarak kullanılan muhtesip ve esnaf sorumluları ile gıda maddelerinin toptancılara ve tüccarlara dağılımı ve paylaşımının denetimi siteminde, Osmanlı esnafı asırlarca sistemi ve işleyişini muhafaza etmiş; bu süre içinde halkın ihtiyaçlarını kaynağını kanunlardan alan çeşitli kural ve tüzüklere bağlı olarak karşılamaya çalışmıştır. İstanbul'da yaşayan halkın kıtlık, darlık ve pahalılıktan uzak yaşayabilmesi için, imparatorluğun üretim ve dağıtımla ilgili tüm birimlerinin seferber olduğu görülmektedir. Bu gerçek 18.yy'da da değişmemiştir. 18.y.y.'da İstanbul'un iâşe problemlerinin çözülmesi, kaçakların önlenmesi, narh fiyatından satış yapıldığının kontrol edilmesi gibi merkezi ilgilendiren sorunlar yanında, İstanbul ve çevresinde ticaret yapan tüccarlar arasında ortaya çıkan çeşitli anlaşmazlıklar devletin müdahale alanını oluşturmuştur.

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



Osmanlı İmparatorluğunda esnaflığın tarihi Türk İslam devletlerine kadar uzanmaktadır. İmparatorluğun şehir yaşamında görülen bu teşkilat, 13. ve 14. yüzyıldaki Ahi hareketinin bir devamı olarak kabul edilmiştir. Temelini ahilikten alan ve dayandığı temel prensipler doğrultusunda mal ve hizmet üretimini gerçekleştiren Osmanlı esnafı asırlar boyu sistemini muhafaza etmiş ve bu zaman diliminde halkın ihtiyaçlarını kaynağını kanunlardan alan çeşitli kural ve tüzüklere bağlı kalarak karşılamaya çalışmıştır. Osmanlı esnafı halkın temel ihtiyaçlarının karşılanmasında en büyük kaynaklardan biri olmuş ve bu kaynağın iyi işleminin önemini bilen imparatorluk esnafı ciddi bir denetim mekanizmasına tabi tutarak faaliyetlerini kontrol etmeye çalışmıştır. Bu öneminden dolayı Osmanlı esnafı ile ilgili bir çok çalışma yapılmıştır.

Bu çalışmada konuyla ilgili geçmişte yapılan çalışmalar ve İstanbul Ahkâm Defterleri İstanbul Esnaf Tarihi 2 isimli çalışmada yer alan; alım-satım, üretim ve narh nizamlarını ilgilendiren olaylar incelenerek; bu olaylar çerçevesinde esnaf örgütünün ne gibi problemlerle karşı karşıya kaldıkları ve bu problemleri ne şekilde çözüme kavuşturdukları irdelenecektir. İlk olarak esnaf örgütü ile ilgili teorik bilgiler verilecek, daha sonra konuya geçilecektir.

## 2. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA ESNAF ÖRGÜTÜ

Üreticilerin meşgul olduğu işe göre sınıflandırılan Esnaf; şehir ve kasabalarda, mal ve hizmet üretimi ile ilişkili herhangi bir işkolunun belirli bir alanında uzmanlaşmış olarak çalışanların meydana getirdiği mesleki örgütlenmeler olarak tanımlanabilir (Genç, 2000: 293). Esnafı ‘mal üreten’ ve ‘hizmet üreten’ esnaf olarak ikiye ayırmak mümkündür ( Öztürk, 2002: 1).

Kaynağı ahilik ilke ve kurumlarına dayanan esnaf teşkilatının kökeni Selçukluların son zamanlarına kadar gitmektedir. Selçuklularda ahilik, bilimsel bir temele dayanmakta ve pratik hayatta bilimin verilerinden yararlanmayı amaçlamış iken; Osmanlı İmparatorluğunda esnaf teşkilatının ilk şekli olarak kabul edilmiştir. Ahlak ile sanatın uyumlu bileşimi olarak tarif edilen Ahilik, 13. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar Anadolu'daki esnaf ve sanatkâr birliklerine verilen bir isimdir (Öztürk, 2000: 1).

Amacı sosyal adaleti gerçekleştirmek olan Ahi kelimesinin sözlük, terim ve örgüt olarak çeşitli anlamları bulunmaktadır. Sözlük anlamı ‘kardeşim’ demek olan ahilik kavramı, terim olarak belli bir devrede esnaf ve sanatkârlar birliğini ifade etmektedir. Örgüt olarak ise 13. yüzyılın ilk yarısından başlayarak 20.y.y.’ın başlarına kadar Anadolu’nun şehir, kasaba ve köylerindeki esnaf-sanatkâr kuruluşlarının eleman yetiştirmelerini sağlayan, çalışmalarını düzenleyen ve denetleyen bir kurum olarak tanımlanabilir ( Çağatay, 1997: 56). Osmanlı İmparatorluğu’nun kurulmasında önemli bir rol oynayan dini ve sosyal nitelikli bu teşkilat soysal açıdan Osmanlı devletinin kuruluşunda çok önemli görevler üstlenmiş, Anadolu’da güvenliği sağlayarak güçlerini dış işlerine yöneltmek durumunda olan Osmanlıların yükünü hafifletmiştir. Osmanlı devleti kuruluş aşamasını tamamladıktan sonra, üstlendikleri göreve ihtiyaç hissedilmeyen ahilik, hayırsever esnaf kuruluşları haline dönüşmüş, toplumsal bir görev üstlenmiştir (Şen, 2002: 18).

Osmanlı İmparatorluğu’nda şehir ve kasabalarda mal ve hizmet üretimi ile ilişkili herhangi bir işkolunun belirli bir alanda uzmanlaşmış olarak çalışanların meydana getirdiği mesleki örgütlenmeler olarak tanımlanan ‘esnaf’ iki gruba ayrılmıştır. Bunlardan biri özel teşebbüse dayanan serbest meslek kuruluşları olup bunlar esnaf loncalarına bağlı bulunmaktaydı. Diğeri ise devlet işletmeciliği esasına göre dirlik ve ulufeye bağlı esnafı. devletin maaş verdiği memur/işçi statüsündeki bu esnaf grubunun üzerindeki denetimi daha güçlü olmuştur.devlet için iş gören ve Osmanlı sarayının zaruri ihtiyaçlarını karşılamakla görevli bu esnaf grubunda kağıtçı, aşçı, çadır meyterleri, mürekkepçi..vs yer almıştır. Diğeri esnaf grupları ise özel teşebbüse dayanan serbest meslek kuruluşları olmuşlardır (Demirtaş, 2010: 21-23).

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



Selçuklu dönemi esnaf birliklerinin devamı olan ve genellikle şehir ve kasabalarda bulunan Osmanlı esnaf kuruluşları, rekabet prensibi yerine, karşılıklı kontrol ve yardımlaşma esasına göre teşkilatlanmışlardır. Devletin serbest esnaf kuruluşları üzerindeki denetimi dolaylı olup, birinci gruptaki esnafın denetiminden biraz daha gevşek olmuştur. Fakat bu özel esnaf grubunun ciddi bir şekilde denetlenmedikleri anlamına da gelmemelidir. Çünkü esnaf birlikleri oto-kontrol mekanizmasına ilave olarak yine devlet tarafından oluşturulan ayrı bir denetim sistemine tabiidiler. Osmanlı imparatorluğunda asıl olarak toplumun ihtiyaçlarını karşılayan esnaf grubu, özel teşebbüse dayanan serbest meslek erbabıydı. Bu gruba toplumun her türlü ihtiyacı için üretim yapan meslek ehli dâhildi. Diğer grupta yer alan, daha çok sarayın ihtiyaçlarını karşılayan ve devlet adına iş yapan esnaf, çok dar bir kitleye hitap ettiğinden, Osmanlı esnafı dendiği zaman ilk akla gelmesi gereken grup özel teşebbüse dayanan esnaf grubu olmuştur (Demirtaş, 2010: 24). Osmanlı imparatorluğunda şehir ve kasabalardaki üretim ve ticaret esnaf örgütü tarafından yürütülmüştür. Osmanlı İmparatorluğu'nda gerek imalat gerekse ticaret ve hizmet sektörlerinde faaliyet gösteren esnaf kendi içerisinde sıkı bir oto kontrol sistemine bağlı olarak faaliyette bulunmuştur. Aşağıda bu oto kontrol sisteminden biri olan esnaf teşkilatı ve yapısı hakkında bilgi verilecektir.

## 2.1. ESNAF TEŞKİLATI VE İLERİ GELENLERİ

Osmanlı imparatorluğunda Esnaf teşkilatının zanaatı ve ticareti düzenleme görevi vardır. Fiyat ve kalite denetimi ile standardizasyonun sağlanması şeklinde ifade edilen narh sistemini bu teşkilat denetlemiştir. Bir şehirdeki esnaf teşkilatı birbirleriyle temasta buldukları gibi, ayrı şehirlerdeki teşekküllerde birbirleriyle teması temin etmişlerdir. Yani bu birlikler ayrı ayrı çalışan ama aralarında içtimai bir birlik bulunan ihtisas teşekkülleri olarak çalışmışlardır (Tabakoğlu, 2003: 283).

Osmanlı imparatorluğunda faaliyet gösteren esnafın hiyerarşik bir yapıda teşkilatlanmıştır. Bu hiyerarşik yapı zaman içinde değişikliklere uğrasa bile birbirleriyle rekabet esasına göre değil, karşılıklı kontrol ve yardım prensibini temel aldıkları görülmektedir. Osmanlı devletinde esnafın birinci derecede amiri kadılar ve muhtesiplerdir. İhtisap kanunnamesine göre; muhtesip, doğrudan zanaatkarların denetimiyle ilgilidir. Muhtesiplerin satışları denetlemesi, çarşı vergilerini toplaması, satıcıların müşterilerini kandırmamalarını sağlaması ve yetkililerce belirlenen ya da zanaatkarların kendi aralarında anlaştıkları fiyatları (narh) uygulaması öngörülmüştür. Bir katip ve bir yardımcı yada temsilciye (kethüda) ilaveten muhtesip çarşılarında ve dükkanların sıralandığı sokaklarda fiilen devriye gezen kişilerin hizmetinden de yararlanabilirdi. Muhtesibin kanunsuzlukları parayla ya da fiziksel olarak cezalandırma hakkı vardı (Faroqhi, 2011: 77-78). Kadılar ise esnafın seçtiği şeyh başkanlığındaki heyet üyelerini tayin ve azletmekle görevliydi (Tabakoğlu, 2003: 282). Bunların dışında esnafın başında şeyh, Nakib, duacı, çavuş, yiğitbaşı ve kethüda isimleriyle anılan reisleri vardı. Zamanla şeyh, nakib, duacı ve çavuş gibi makamlar ortadan kalktıkça, bunların hak ve yetkileri kethüdalara intikal etmiştir. Yine usta, kalfa ve çıraklar da bu yapının asli unsurları içinde yer almıştır.

Esnaf teşkilatında, hiyerarşik yapı 2 bölümde ele alınabilir. İlki esnaf birliğinin temel unsurlarından olan ancak bedeni bir faaliyet göstermeyen, idareci sınıf da denilebilecek kısmı olan; esnaf şeyhi, nakib, duacı, çavuş, yiğitbaşı, kethüda ve nizam ustaları idi. İkincisi ise üretimi doğrudan üstlenen usta, kalfa ve çıraktan meydana gelen kısım idi (Akgündüz, 2005: 53-54). Fütüvvet usulünü uygulayacak vasıflı esnafın azalması ve ticarete gayrimüslimlerin girmesi yüzünden Osmanlılardan önce toplantı yerleri tekke ve zaviyeler olan ahilerin teşkilatı, Osmanlılarda yerini loncalara bırakmıştır (Demirtaş, 2010: 27). Zaviyelerde 1.derece amir, şeyh ile nakip iken loncalarda bunların yerini kethüda ve yiğitbaşı almıştır. Esnafın ihtiyar veya eski denen ve devletle esnaf arasındaki ilişkileri yürüten idarecileri her ikisinde de mevcut olmuştur

(İhsanoğlu, 1994: 608). Sözü edilen bu yapı 18.ve 19. yüzyıllar içinde de bazı değişikliklerle birlikte özelliğini korumuştur.

### 2.1.1. Esnaf Temsilcileri:

Osmanlı imparatorluğunda iş ve sermaye sahipleri, yani esnaf ve zanaatkarlar, kendi aralarında geleneksel bir anlayışla teşkilatlanmış olarak çalışmışlardır. Tespit edilen kuralları uygulamak ve muhtemel sapmalara meydan vermemek için bir icra organına ihtiyaç duymuşlardır. Aşağıda bu icra organının temsilcileri üzerlerine aldıkları sorumlulukları hakkında bilgi verilecektir.

**Esnaf şeyhi:** Esnafın şikayetleri ve devletle arasındaki meselelerle ilgilenmiştir. Fütüvvet gelenekleri unutulup, loncalarda esas itibarıyla ekonomik ve idari görevleri üzerlerine alınca şeyh seçimi mecburiyeti de ortadan kalkmış, bu makam zamanla tamamen kaybolmuştur. Şeyh yerine lonca ilişkilerinde arabuluculuk yapan kethüda etkili bir makama yükselmiştir (Düzbakar, 2009: 45). **Nakib:** Bir cemaatin şahid ve nazırı ve ahvalinin kefilî kişiye nakib denmiştir. Nakibin bir meslek sahibi olması mecburiyeti de vardı. Nakibler esnaf üzerinde şeyhten sonra söz sahibi olan kişilerdi loncalar kurulunca, nakiblik kaldırılmış ve nakibin görevleri kethüdaya devredilmiştir (Demirtaş, 2010: 31).

**Duacı:** Duacıların görevi dua okumak olmuştur.

**Çavuş:** Esnaf teşkilatı içinde inzibat zabiti olarak kabul edilmiştir. Sorumlu veya suçlu esnafı şeyhin başkanlığında nakib ile esnaf ihtiyarlarının meydana getirdiği meslek divanında sorgulamak üzere çavuşlar getirmişlerdir. 17.yüzyılın 2. yarısından sonra çavuşların yerini yiğitbaşılar almıştır (Demirtaş, 2010: 31).

**Esnaf ihtiyarları:** Loncalarda idare heyetinde görev alan en yetkili organ ihtiyar heyeti olmuştur. Loncalarda reis olarak esnaf tarafından seçilen ve bu görevi kadı tarafından onaylanan bir kethüda, birkaç yiğitbaşı ile esnafın ileri gelenlerinden yaşlı ve meselelere vakıf bir hayli usta bulunurdu. İhtiyar adı verilen bu ustalar, çoğunlukla yaşlı kimselerden meydana gelmişse de aslında bu terim, esnafın muhtar ve güzideleri anlamında kullanılmıştır (Tarus, 1946: 55).

**Nizam ustaları:** Her esnaf topluluğu mesleki faaliyetinde tabi bulunacağı özel kuralları normal olarak kendisi kararlaştırır ve bütün ustaların ortak kararı olarak onaylanıp kadıya sunar. Bu şekilde tespit edilen kuralları uygulamak ve muhtemel sapmalara meydan vermemek için bir icra organı gerekli idi. Esnaf örgütünün icra organları ihtiyar ustalar, nizam ustaları, veya lonca ustaları denen ileri gelen ustaların teşkil ettiği bir idare heyeti ile bu heyetin başkan durumunda olan kethüda ve yardımcılarında oluşuyordu (Genç, 2000: 296). Bu tanımdan hareketle esnaf örgütünün icra organında yer alan nizam ustalarının görev ve sorumluluklarının esnafın ilk aşamalarında başladığı görülmektedir. Bu bağlamda eleman alımında ve çıkarılmasında kethüda ve yiğitbaşı ile birlikte nizam ustalarının haberdar edilmeleri, ticari faaliyetlerde uyulması gereken kuralların tespit edilmesi ve benzer olayların sorumluluklarını nizam ustaları üstlenmişlerdir.

**Yiğitbaşı:** Kethüdanın yardımcısı olan yiğitbaşı esnaf arasındaki anlaşmazlıklarda ilk mercii idi (Gündoğdu, 2011: 73). Bu tanım esnafın zanaata ve ustalığa ait işlerine nezaret eden kişi için kullanılmıştır. Loncalar kurulduktan sonra, yiğitbaşının loncadaki yeri kethüdadan sonra gelmiştir. Yiğitbaşının görevlerine örnek olarak; loncayla ilgili her konuda, başkana yardımcı olmak, başkanla lonca mensupları arasında aracılık yapmak, işçilik seviyesinin düşmemesi, yeni ustaların yetişmesine nezaret etmek...vb görevleri vermek mümkündür.

**Kethüda:** Esnafın önemli meselelerinde tam yetkili olarak kabul edilen bir diğer amiri de kethüdaydı. Kethüdayı esnaf seçerdi. Esnaf teşkilatının amiri olarak kethüda, sanatkâr ve tüccarların işlerine bakmak üzere devlet tarafından tayin edilen güvenilir kimselere denirdi. Esnaf

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



kethüdalarının görevleri olarak ,loncayı hükümete karşı temsil etmek ve hükümetin emirlerini üyelere bildirerek uygulanmasını sağlamak, esnaf arasındaki anlaşmazlıkları halletmek, birikimleri uygun şekilde kullanmak, yönetim kuruluna başkanlık etmek ,esnafıya girişte ve bu arada yükselişte törenler düzenlemek ,esnafa verilecek narhların belirleneceği toplantılara katılarak bu narhlar üzerinden satış yapılmasını, haksız rekabete girilmemesini sağlamak ve bunun için tedbirler almak,hükümetin istediği hizmet, ihtiyaç ve iş gücü ile esnaf ve sanatkârlara gerekli hammaddeyi temin ve tevzi etmek şeklinde sıralamak mümkündür. Bu kapsamda esnafın yolsuzluklara başvurmasını önlemekte, esnaf arasındaki anlaşmazlıkları çözmekte, bu anlaşmazlıkları gerektiğinde İstanbul'a iletmekte, esnaf yönetiminden sorumlu olmaktadır (Demirtaş, 2010: 34).

### 2.1.2. ESNAF HİYERARŞİSİ

Osmanlı imparatorluğu şehir ve kasabalarında faaliyet gösteren esnaf hiyerarşik bir yapıda teşkilatlanmıştır. Esnaf birliklerinde çalışanlar ustalar, kalfalar ve çıraklardır. Aşağıda bu çalışanların esnaf hiyerarşisi içindeki durumları hakkında bilgi verilecektir.

**Çırak:** Teşkilatta üretimi üstlenen grubun ilk basamağında yer almıştır. Çıraklar işe seçilerek alınırlardı. Bu ise 2 şekilde olurdu. Ya işe yardımcı olmak üzere ücretle tutulurlar ya da mesleği öğrenmek ve devam ettirmek üzere bir ustanın yanına yerleştirilirdi. Ustanın yanında kendi sanatının inceliklerini öğrenmek, çırağın öğreniminin esasını teşkil etmiştir. Çıraklar belirli bir süre çalıştıktan sonra meslekte ilerlediğini gösterebilirse kalfalığa yükseltilirdi(Ergenç, 2006: 181).

**Kalfa:** Çıraklıktan sonra gelen rütbe kalfalıktır. Esnaf içinde çıraklıkla ustalık arasında yer alan orta mertebe anlamına gelmektedir. Eğitim süreçleri 3 yıl olup, lonca üstatları ve lonca heyetinin özel oturumuna çağrılır; ustasının onayı alındıktan sonra çırak kalfa olup, peştamal bağlar ve ustasının elini öperdi.

**Usta:** Usta olabilmek için o meslekten kimsenin hem loncayı meydana getiren ailelerden dini veya sosyal zümrelerden birine mensup bulunması hem de gedik, yani mesleğinin yürütme hakkını satın alabilecek kadar varlıklı olması gerekmektedir. Bu hakkın satın alınması ile usta mertebesi, birbirine sıkı sıkıya bağlıydı. Usta olmanın aşamalarını başarı ile gerçekleştiren usta esnaf grubu içinde yer almaya hak kazanmıştır.

### 2.1.3. ESNAF BİRLİKLERİ

Esnaf örgütlenmeleri dar ve sınırlı zümreler halinde olup her bir malın hammaddeden başlayarak nihai tüketime hazır hale gelinceye kadar geçirdiği üretim aşamalarının her biri ayrı bir esnaf birimi olarak örgütlenmekte, ayrıca her aşamada farklı mal türleri varsa onlar da ayrı bir örgütlenme birimi oluşturmaktadır ( Genç, 2000: 294).

Esnaf birliklerinin çeşitli alt kollara bölünmesi hatta çoğu kez bu alt bölümlerin de kendi içinde daha küçük bölümler halinde teşkilatlanması esnafın kendi mesleğinde iyice uzmanlaşmasını, dolayısıyla ticari hayatın da, kalite prensibini en iyi şekilde uygulayacak birikime sahip olarak tüketiciye karşı sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olmuştur.

Bir meslek grubunun kethüda, yiğitbaşı vs. yönetim kadrosuyla bağımsız bir örgüte sahip olması için uygun denebilecek bir sayısal büyüklükte olması gerekmiştir. Sayısı az ise iş kolu ve mekân olarak en yakın esnaf örgütüne mülhak ve yamak statüsünde katılırdı (Genç, 2000: 294). Birliğe bağlı esnafın sayının tek bir örgüt içinde yer almaya engel olacak kadar çok veya mekan bakımından dağınık olması durumunda bir kaç ayrı örgüte ayrıldığı görülmektedir. Örnek olarak kayıkçılar, dokumacılar, feshçiler verilebilir (Genç, 2000: 297).

İstanbul Esnaf Tarihi 2 isimli eserde yer alan belgelerdeki konular dikkate alındığında, alım-satım nizamını ilgilendiren hükümlere bakıldığında esnaf örgütlenmesi içinde çok sayıda esnaf grubunun faaliyet gösterdiği görülmektedir. 18. Y.y.'da İstanbul'da ve Osmanlı şehirlerinde faaliyet gösteren esnaf grupları şunlardır:

Arpa ve saman esnafı, Emlak alım satım esnafı, kağıtçı esnafı, çaryekçi ve paçacı esnafı, pamuk dağıtım esnafı, şişeci, attaran, şerbetçi, akideci, (fırıncı) ekmekçi, iplikçi, mumcu, debbağ, kasap, saraç, bezzaz, terzi, hırdavat, lengerci, balıkçı, sebzeçi, pabuç dikici, sermayeci, yağcı, manav, bahçıvan, bükücü, koltukçu, kebeci, sofçu ve parçacı, vakıf ekmekçisi esnafı, kürekçi, mandıra, haffaf, zahire, tuzcu, yaş yemiş esnafı, süpürgeci, bakırcı esnafı, işkembeci, camcı, keçeci, gazzaz( ipekçi), barutçu, sarımsakçı esnafı, çörekçi, kömürcü esnafı, sucuk esnafı, kanadar, balık tuzlama, buğday dövücü, yumurtacı, bamya esnafı, tekneçi, taşçı.sabuncu, balmumu esnafı, kaşıkçı, tarakçı, yenici, tavukçu, nalbur esnafı, bakkal esnafı, alçıtaşı, dikici-çizmeçi, bezirgan, tütücü, pastırmacı, kunduracı, kutucu, nakkaş, kalafatçı esnafı.

Osmanlı esnafında dini bir ayırım yapılmamakla birlikte üretilen malın veya verilen hizmetin türünde dinin belirleyici olduğu görülmüştür. Bu sebeple bazı meslek gruplarını yalnızca gayrimüslimler yürütürken bazılarını da Müslüman esnaf yürütmüştür.

Osmanlı esnaf teşkilatında aynı işi yapan insanlar dini ayırım olmadan bir arada faaliyet göstermiştir. Gayri Müslim esnaf, tüccar Müslüman esnafın tabii olduğu esnaf teşkilatının içinde yer almış, bu teşkilat tarafından kurallara göre faaliyet göstermişlerdir. Osmanlı esnaf teşkilatındaki önemli unsurlardan biriside mekândır. Genellikle imparatorlukta her çeşit eşyanın pazarı ya özel mağazalar ya bedesten ya da çarşı ve kervansaraylar olmuştur. Bedestenlerde değerli mücevherler altın, gümüş, değerli kumaşlar bulunuyordu. Çarşılar çok çeşitli malların alınıp satıldığı çeşitli dükkânlardan meydana gelirken, hanlar ise büyük tüccarlara yönelik çalışmıştır (Tabakoğlu, 2003, s.239-243). Belirli bir bölgede bir araya gelerek faaliyette bulunan esnaf ortak kurallar çerçevesinde grubunu kurmuş olurdu. Teşkilatlanmasını tamamlamış esnaf birliğinin bulunduğu mesleki alanda aynı nicelik ve teknikle mal ve hizmet üreten ayrı bir mesleki grubun faaliyet göstermesi yasaklanmıştır ( Kala, 1998, 167).

Bir esnaf veya esnaf grubunun başka bir esnaf birliğinin faaliyet alanında teşkilatlanmaya kalkması halinde o alanda tekel hakkını elinde bulunduran esnaf birliği ilgili kadılığa veya doğrudan divan-ı hümayun a müracaat ederek tekellerine müdahale eden esnaf grubunun faaliyetten çıkarımını talep ederdi. Bu durumda şikayete konu olan esnaf grubunun faaliyete başlaması engellenir veya başladıysa faaliyeti durdurulurdu.

## 2.2. Esnaf Nizamı:

İhtisab müessesesi Osmanlı imparatorluğunda ‘özellikle dini emir ve yasaklara nezaket ile ahlak ve anelerin kuşaklar arasında bozulmadan devamlılığını sağlamak ,günlük hayatın yanı sıra özellikle ticari faaliyetlerde devlet tarafından aktif bir sosyal kontrolün sağlanması bakımından önemli bir kontrol mekanizmasıdır (Erdoğdu, 2000: 123). Bu bağlamda Osmanlı imparatorluğunda üreticiyi ve tüketiciyi korumaya yönelik çeşitli mekanizmalar oluşturulmuş ve çeşitli tedbirler alınmıştır. İşte bu amaca yönelik olarak kurulmuş olan geleneksel kurumların başında ihtisab müessesesi gelmektedir. İhtisab müessesesi çerçevesinde esnafı doğrudan ilgilendiren ihtisap kanunnameleri hazırlanmıştır. Bu kanunnameler ait oldukları şehrin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak tanzim edilmiş satışa sunulan malın tabii olacağı kuralları içeren kanunnameler olmuştur. İstanbul'a ait ihtisap kanunnamesi için; ‘buğday, kadife ve ipekli kumaş imalatı, tabaklama, ayakkabıcılık, koşum takımı (Faroqhi, 2011: 72-75) örneklerini vermek mümkündür. İhtisap kanunlarının yanı sıra esnaf birliklerinin faaliyetlerini, daha iyi şartlarda sürdürebilmelerini temin etmek üzere, esnafın uymak zorunda olduğu kuralları da vardı. Bunlardan biri devlet



tarafından onaylayıncaya kadarki sürede uygulanan, diğeri devletin onayından sonra ortaya çıkan son şekliydi. Esnaf kurallarının ortaya çıkış süreçlerine bakıldığında her esnaf topluluğunun mesleki faaliyetinde tabi bulunacağı özel kuralları normal olarak kendisinin tespit ettiği ve bütün ustaların ortak kararı olarak kadıya sunduğu görülmektedir. Kadı tarafından verilen onay, divanı hümayun kalemlerinden birine kaydedilip, kaydedilen, nizam ı havi fermanın esnafa verilmesiyle resmi hüviyet kazanmış ve esnaf nizamı haline gelmiş bulunmaktadır. Onaylanan bu nizam esnaf kethüdalarına ve esnafa tebliğ edilip çeşitli zamanlarda yenilenir, nizama uyulup uyulmadığı kadılar aracılığıyla denetlenirdi. İcra organı; ihtiyar ustaları, nizam ustaları, heyet başkanı ve yardımcılarından oluşmuştur. Dönemlere göre büyük benzerlikler taşıyan Esnaf nizamları iki bölümden meydana gelmiştir. Üretim ve hammadde\mamel malın alım satımının tahsisi, tevziği, taşıma ve narh nizamları.

Sonuç olarak, Osmanlı esnaf kanunnameleri, nizamnameleri ve tüzükleri bir bütün olarak esnafın faaliyetlerini düzenlemiştir. Bundan dolayı bu kanunnameler, nizamnameler ve tüzükleri esnafi bağlayan şartlar olarak tanımlamak mümkündür.

### 2.3. ESNAF SUÇLARI:

Osmanlı imparatorluğunda ticari hayatı düzenleyen birçok kural vardır. Kuralların amacı toplumun huzurunu temin etmek, ticari hayatın düzenli bir şekilde sürdürülmesini sağlamaktır. Fakat bütün bu düzenlemelere rağmen esnaf örgütü içinde faaliyet gösteren bazı kişiler bu kurallara aykırı hareket edip toplumu aldatmıştır. Osmanlı esnafında suç işlemenin en önemli gerekçelerinden birisi haksız kazanç elde etme isteği olmuştur.

Osmanlı imparatorluğunda esnaf ve tüccarlarının işlediği suçları iki başlık altında incelemek mümkündür. Birincisi bütün esnaf birliklerinde görülebilecek ortak suçlardır ki, bunlar esnafın ruhsat ve izin almadan dükkân açması, üretimi ve satışı kendi yetkisi altında olmayan malı alıp satması, karaborsacılık ve kaçakçılık yapması, borcunu ödememesi veya geciktirmesi. İkinci grup ise, genellikle her esnaf grubuna özgü ve daha çok mesleğin özellikleriyle bağlantılı suçlardır. Örnek olarak esnafın nizamına aykırı hareket edip malın kalitesini veya dirhemini düşürerek haksız kazanç elde etmesi, belirlenen fiyatın dışında malı satması gibi durumlar verilebilir. Bu iki suç grubu dışında esnaf temsilcilerinin veya esnafın ticari hayatında önemli yerleri ve sorumlulukları olan görevlilerin işlediği suçları da ayrı bir grupta ele almak mümkündür.

Osmanlı esnafında en çok karşılaşılan suçlara bakıldığında narh ve kalite konusuna uyulmaması ön plana çıkmaktadır. Özellikle temel ihtiyaç maddelerindeki ihlallerin yaygın olduğu gözden kaçmamıştır.

#### 2.3.1. SUÇ ÇEŞİTLERİ:

İstanbul Esnaf Tarihi 2 isimli eserde yer alan belgeler arasında alım –satım, narh ve üretim nizamlarını ilgilendiren hükümlere bakıldığında, esnaf örgütlenmesi içinde aşağıdaki suç çeşitleri karşımıza çıkmaktadır:

- 1-Ruhsatsız işyeri açma
- 2-Kaçak yollarla tablakârlık, seyyar satıcılık yapmak ( koltukçular ve seyyar tezgahlar)
- 3-Hisse devri veya gedik hakkını satmada işlenen suçlar
- 4-Meslek ilkelerine ve kurallarına aykırılık ( fırıncılar)
- 5-Mekân ihlali ( saraç esnafı)
- 6-Mesleki yetersizlik ( işin ehli olmayan kişilerin esnafın arasına karışması, (helvacı dükkânında ekmek imal eden kişiler)

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



7-Yetki gaspı- alana müdahale (Osmanlı esnaf kurallarına göre üretim ve satışı yetkisinde olmayan malı satması suçtur. Osmanlı esnafının ticaretini yapmaya yetkili olduğu mallar ile üretebileceği hizmet alanları kanun ve nizamlarla tespit edilmiştir. Esnafın kanuna ve nizama aykırı olarak ticaret yapması ve hizmet üretmesi suç olmasına rağmen çeşitli istismaların yaşandığı konulardan bu olmuştur. (başka esnafın yanında çalışan işçiyi ayartmak)

8- Kefalet uygulamasındaki suçlar (çaryekçiler bir kefile bağlı olarak çalışmak zorundalar)

9- Kaçakçılık, karaborsa, vurgunculuk ( İstanbul un dışarıya bağımlı bir kent olması ve bu yüzden ihtiyaçlarının tamamına yakını dışarıdan karşılaması, bu malları almakla görevli kişilerin işlerini layıkıyla yapmaması, malı gümrükten kaçırmaları)

10- Borcunu ödememe

11- Kaliteyi bozma ( Bu suç her meslek erbabı arasında görülmekte ama incelenen alım satım nizamlarında gıda maddeleri ticaretinde daha fazla görüldü. Ekmek, yağcı esnafı, sütçü esnafı, buğday. Bunu yapmalarının sebebi maliyetleri düşürmek ve bu yolla daha fazla para kazanmak için sattığı malın kalitesini bozmaktır.)

12- Narh ve dirhemde ihlâl ( başta ekmek, buğday gibi temel ihtiyaç maddelerine resmi makamlarca konan narh bir mala uygulanan azami fiyattır. Narh verilirken malın fiyatına etki eden bütün faktörler göz önünde bulundurularak zam yapılmasına ihtiyaç duyulması halinde yeniden narh verilir. Narh tespiti işine devlet tarafından teşebbüs edildiği gibi, tüketici veya esnafın müracaatı üzerine de başvurulabilir. Fiyatların anormal bir şekilde artması halinde halk resmi makamlara müracaat ederek dondurulmasını isteyebilir. Esnafın narh tespiti iki şekilde olmuştur. Birincisi kendi içlerinde rekabeti önlemek üzere talep ettikleri narh idi. Bunlar hammadde alımında azami, mamul madde satışında asgariyi gösterirdi. İkincisi genellikle hammadde fiyatlarının yükselmesi karşısında kar oranlarının düşmesi üzerine uygulanmıştır. Narhın ihlalinde kullanılan en önemli araçlar ölçü ve tartı aletleri olmuştur. Osmanlı esnafının narh suçlarında rol oynayan faktörlerden biri hammadde temininde yaşanan sıkıntılardır. )

13- Esnaf temsilcileri ve görevlilerinin yolsuzlukları (Osmanlı esnaf teşkilatının önemli unsurlarından olan esnaf temsilcileri, tıpkı esnaf gibi kanun ve nizamlara göre iş yapmaktadır. Kanun dışı davranışları suç kapsamına girdiğinden bu konuda temel ölçü olan kanun ve nizamlara müracaat edilmiştir. Bu bağlamda merkezden kendilerine gönderilen emirler de kanun ve nizamın kaynağını teşkil ettiği için bağlayıcı olmuştur. Bunun tersi bir davranış suç sayılmıştır. Esnaf görevlilerinin işledikleri başlıca suçlar, görev ihlali, rüşvet, esnafa baskı, fazla vergi toplamak, esnafın malını gasp etmek, vergi kaçaklığı gibi suçlar olmuştur. Bu suçları iki aşamada gerçekleştirmiştir. Taşradaki faaliyetlerde ya da İstanbul a mal getirilmesi sırasında refakat işlemlerinde görülenler ve zahire sevkıyatı sırasında yaptıkları usulsüzlükler)

#### 2.4. ESNAF DENETİMİ

Denetim Osmanlı ticari yaşamının en önemli unsurlarındandı. Devlet bu yüzden esnafın denetimine büyük önem vererek denetim işlemlerini ciddiyetle yapmıştır. Bu iş için çeşitli derecelerde yetkili kişileri görevlendirmiş, onları da hükümete karşı sorumlu kılarak görevlerini yapmalarını sağlamaya çalışmıştır. Esnafı denetlemekle görevli kişilerin yetkilerin kanun ve kurallarla tayin edilmiştir. Esnafı denetleyen ve çeşitli cezalar veren ve teklif eden, mahkemeye sevk eden veya cezayı bizzat infaz eden görevlilerin yetki ve konum bakımından en önemlisi sadrazam olmuştur. Sadrazamdan sonra denetim konusunda diğer sorumlu kişi muhtesip olmuştur. Kadının adli işlerinin yoğunluğu sebebiyle teftiş işleri ile ilgilenmeye pek zaman bulamamıştır. Muhtesip bu işlerle ilgilenmiştir. Esnafın denetiminde özellikle cezalandırılmasında fiilen sorumlu kişi de kadı olmuştur. (Örnek, kalpazanların kontrolleri, para rayıcı, cami yakınlarında meyhane

#### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



açılmaması, kayıkçı nizamı, esir ticareti ) kısacası ticari hayatın her aşamasında yapılan uygulamalar kadının yetkisi dahilinde olmuştur.

### 2.5. ESNAFA VERİLEN CEZALAR:

Ceza bir suçun karşılığı olan müeyyidenin adıdır. Osmanlı esnafı da işlediği suçlardan dolayı bir takım müeyyidelere tabi tutulmuştur. Osmanlı hukukunda esnafı ilgilendiren cezaları çeşitli bölümlere ayırmak mümkündür. Bunlar ‘bedeni cezalar ( idam, uzvun kesilmesi ve dayak), mali cezalar (dükkan kapatma, meslekten çıkarma, dükkan yıkma, malın müsadere ve imha edilmesi, para cezaları), bağlayıcı cezalar ( hapis, sürgün, pranga, bend, kürek cezası), manevi cezalar (uyarı, teşhir) şeklindeki cezalardır (Ekinci, 2008: 338-342).

Osmanlı devletinde esnafın işlediği suçlara genellikle mahkemeler bakmakta, gerektiğinde çeşitli cezalar vermekteydi. Yargılama usulü açısından şeriye mahkemelerinin yetki alanı hem Müslüman hem de gayrimüslimleri kapsamaktaydı.

Esnaf temsilcilerine ve yetkililerine verilen cezalar ise oldukça büyük bir öneme sahiptir. Esnafın çeşitli suçlara karışmasında elbette ki esnafı ilgili devlet görevlilerinin ve esnaf temsilcilerinin de rolü olmuştur. Kimi zaman bu kişiler suçun işlenmesine zemin hazırlarken kimi zamanda esnafın işlediği suçun doğrudan ortağı durumuna gelmişlerdir. Esnaf temsilcilerine verilen cezalar arasında; görevden alınmaları, sürgüne gönderilmeleri gibi çeşitli cezalar bulunmaktadır.

Çalışmanın buraya kadar olan bölümünde Osmanlı esnaf örgütünün teorik yapısıyla ilgili bilgi vermeye çalıştık. Şimdi ise İstanbul Esnaf Tarihi 2 isimli eserde yer alan, belgelerdeki konular dikkate alındığında, alım –satım, narh ve üretim nizamlarını ilgilendiren hükümler incelenerek; 18.y.y.’da İstanbul esnafının sorunları hakkında bilgi verilecektir.

### 3. ESNAF GRUPLARI VE SAYISI

Osmanlı esnafı temelde devlet için maaş karşılığı çalışanlar ve serbest olarak kendi işyerlerinde faaliyet gösterenler şeklinde ikiye ayrılmıştır. Osmanlı esnafı dendiğinde ilk akla gelmesi gereken gruplar bunlar olup, İstanbul esnaf tarihi ahkâm defterlerine göre çalışmada belirlenen esnaf grupları Tablo 1’de görüldüğü gibidir:

## Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



**Tablo 1. Esnaf Grupları**

Attar	Haffaf	Sahtiyan
Bahçivan	Hırdavatçı	Saraç
Bakırcı	İşkembeci	Sarımsakçı
Bakkal	İplikçi	Sebzeci
Bamyacı	Kağıtçı	Sepetçi
Balıkçı	Kayıkçı	Sermayeci
Barutçu	Kasap	Sofçu
Basmacı	Kebeci	Sucuk
Bezzaz	Keresteci	Şerbetçi
Bıçakçı	Kunduracı	Şişeci
Börekçi	Lengerci	Taşçı
Bükücü	Manav	Tarakçı
Camcı	Mandıra	Tavukçu
Çaryekçi	Mumcu	Terzi
Çivici	Muytap	Tütüncü
Çörekçi	Nakkaş	Yağcı
Debbap	Nalbant	Yaş yemişçi
Demirci	Pastırmacı	Yenici
Dikici	Pamukçu	Yorgancı
Emlakçı	Prinççi	Zahire
Ekmekçi	Sahaf	

Bu dağılım açısından bakıldığında Osmanlı imparatorluğu esnaf örgütlenmelerinin en temel özelliği öncelikle içinde bulunulan şehir ve çevresinin ihtiyacını (iaşesini) karşılamak için faaliyetlerini sürdürmüş olduğudur. Ayrıca çevre illerin veya Osmanlı imparatorluğu dışından gelen taleplerin karşılanmasına yönelik üretim faaliyetlerinin olduğu da görülmüştür. Bu yapı içerisinde esnaf gruplarına ait olayların daha çok İstanbul ve çevresinde yaşandığı görülmüş olup, İstanbul, Şile, Eyüp, Galata, Tophane, Rumeli Hisarı, Büyükçekmece, Üsküdar, Yedikule ve taşra şehirleri bunlardan bazılarıdır. Problemler bazen aynı esnaf grupları arasında bazen de farklı esnaf grupları arasında yaşanmaktadır. Bu yapı içerisinde olaylarda yer alan esnaf temsilcileri olarak karşımıza kethüda, yiğitbaşı, gümrük görevlileri, ihtiyarlar çıkmaktadır. Ele alınan esnaf gruplarında kethüda, yiğitbaşı ve esnaf örgütüyle bağımsız bir örgüte sahip olabilmesi için uygun denilebilecek bir sayısal büyüklüğe ulaşmış oldukları görülmektedir. ( Ekmekçi, debbap, kasap ) .sayısı az olanların ise bir esnaf örgütüne mülhak veya yamak statüsünde katıldığı görülmüştür. (yumurtacı esnafı)

Osmanlı esnaf örgütüne bakıldığında dini bir ayırım olmamakla birlikte üretilen malın veya hizmetin türünde dinin belirleyici bir rolünün olduğu görülmüştür. Bazı meslekleri yalnızca gayrimüslimlerin bazılarını ise yalnızca Müslümanların icra ettiği görülmüştür. ( fırın ve alkol satışı ) .esnaf grubunun başka bir esnaf grubunun faaliyet alanında teşkilatlandığını fark ettiği anda o alanda tekel hakkını elinde bulunduran esnaf birliği ilgili kadılığa ya da doğrudan Divan-ı Hümayun'a müracaat etmiştir. Ele almış olduğumuz esnaf gruplarının da böyle bir teşkilatlanmayı fark ettikleri anda başvurdukları birimin Kadı ya da Divan-ı Hümayun olduğu görülmüştür.

Esnaf gruplarının faaliyetlerini esnaf kanunnamelerinin, nizamnamelerinin veya tüzüklerinin düzenlemiş olduğu görülmüştür. Bunların şartları esnafı bağlayan şartlar olarak karşılına çıkmıştır. Esnaf gruplarının yapmış oldukları suçlara bakıldığında daha çok ruhsatsız dükkân açma, kaçakçılık, üretimi ve satışı kendi yetkisinde olmayan malı alıp satma, malın

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



kalitesini ve dirhemini düşürerek haksız kazanç elde etme, narh fiyatı dışında bir fiyatla mal satılması gibi suçları işlemiş oldukları görülmüştür.

### 3.1. Esnaf Gruplarının Suç Çeşitleri

İstanbul ahkâm defterlerinde yer alan esnaf grupları teşkilatlı bir şekilde çalışmakla beraber 18.y.y.'da yapmış oldukları faaliyetlerde çeşitli nedenlerden kaynaklanan bir takım sorunlarla karşılaşmışlardır. Bu sorunlar çerçevesinde esnaf gruplarının aşağıda belirtilen suç çeşitleri ortaya çıkmıştır. Bu sorunların ilki esnafın Selçuklulardan sonra geleneksel şekilde devam eden ticari ahlak ve prensiplerinin değişikliklere uğramasından, çöküşünden kaynaklanırken; ikincisi, devletin izlemiş olduğu ticaret, para politikası olmuştur. Üçüncüsü ise İstanbul esnafının Ahkâm Defterlerinde şikâyet konusu olan kendi teşkilat yapılarında yer alan esnaf grubunun ve yöneticilerin kural dışı davranışlarından doğmuştur. Bu davranışlar esnafın ticari ve sosyal yapılarını etkilemiş ve esnaf grupları da toplum üyeleri olarak bu olumsuzluklardan etkilenmiştir. Bu açıardan bakıldığında esnaf gruplarının suç çeşitlerini oluşturan sorunlarını aşağıdaki şekilde sınıflandırmak doğru olacaktır:

- \* Uzunluk ve tartı ölçülerinde farklılıklar
- \* Esas mesleği esnaflık olmayıp, esnaflıkla uğraşarak esnaflığın düzenini bozanlar
- \* Fiyatlarda dengesizlik
- \* Mal veya hammadde temini
- \* Pazarlama
- \* Rekabet
- \* Esnaf üzerine konan sınırlamalar
- \* Esnaf yöneticilerinin işinin ehli kişiler olmaması
- \* Esnaf yöneticilerinin usulsüz davranışları
- \* Esnaf gruplarının faaliyetlerine dışarıdan müdahalede bulunulması
- \* Esnaftan gizli mal satarak vergi kaçırmak (Güler, 2000: 133)

İstanbul esnafının ticari faaliyetlerinde karşılaştıkları bu sorunlar sonucunda işledikleri suçları da çeşitli başlıklar altında toplamak mümkündür:

1-Ruhsatsız işyeri açma- Faaliyet alanına müdahale: Osmanlı esnaf gruplarında esnafın nerede faaliyet göstereceği ve kefillerinin kimler olacağı tespit edilerek defterlere kaydedildiği için bir iş kolunda kaç adet dükkânın faaliyet göstereceği belirlenmiş olurdu. Esnaf teşkilatında yeni bir iş yerinin açılması için ya ihtiyaç duyulması ya da halkın talebi gerekmiştir. İncelenen esnaf gruplarında tespit edilen sayıdan fazla dükkân açmanın Osmanlı esnaf kurallarına göre suç sayılmış olduğunu ve devletin izni olmadan dükkân açılmasına müsaade edilmediği, böyle bir durumla karşılaştıklarında da hemen esnaf yetkililerine haber verdikleri görülmüştür. Örneğin kasap esnafının miri salhaneler ve özel kişilere ait olan salhaneler olmak üzere sayıları ihtiyaca göre ve kanunla tespit edilmiştir. Bu salhaneler dışında salhane açılması yasaklanmıştır. Kasap ve çaryekçi esnaf gruplarına baktığımızda 16 olay içerisinde şikâyet edilen konuların bir kaçının da, hayvanların kesim yerlerinin devletin belirlediği yerlerin dışında ruhsatsız ve uygun şartları içermeyen yerlerde yapıldığı görülmüştür. ( bunun dışında çörekçi, hamamcı esnafı, salhaneler, kunduracı esnafı, atarlar da diğer örnekler olarak gösterilebilir.)

2-Kaçak yollarla tablakârlık\ seyyar satıcılık: Osmanlı esnafı içinde en çok suçun görüldüğü meslek grubunun başında fırıncılar gelmiştir. Yapmış oldukları işin önemi ile ilgili

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



olarak karşılaşılan en önemli istismarlardan biri kaçak yollarla tabla ve iskemle açmaları olmuştur. Seyyar tezgâh anlamına gelen tabla ve ekmekle beraber diğer mamullerin de satıldığı iskemlelerin sayısı ve satış yapacakları yerler önceden kurallarla belirlenmekteydi. Fırıncılar tablakârlar üzerinde ekmek yapma hakkına sahiplerdi. Fırıncılar işyerlerine tablakar yada simit koltukçusu almak istediklerinde kethüda ve yiğitbaşının onayını almak zorundalardı. Kefili olmayan birinin çalışması yasaklanmıştı. Tablakârların da uymak zorunda oldukları çeşitli kurallar vardı. Bunlar arasında en önemli suç tablakârların başka fırınların yakınında ekmek satmamalarıydı. Ekmekçi grubunun dâhil olduğu incelenen 30 olayın yaklaşık yarısının kaçak yollarla ekmek satışı olduğu görülmüştür. ( un alma mecburiyeti örnek olarak verilebilir)

3- Mesleki kurallara uyulmaması: Osmanlı esnafında mesleki ilkelere bağlı kalmak çok önemliydi. Esnafın birbirine karşı sorumluluğu olduğu gibi kendi içerisinde de belli bir disiplin sürecine ve ahlaki prensiplere uygun davranması gerekmiştir. Bu açıdan bakıldığında esnafın ahlaksızlığı bile suç sayılmıştır. Devletin koymuş olduğu kurallara rağmen esnaf arasında meslek kurallarına uyulmadığı görülmüştür. Her meslek grubu içerisinde mesleğe saygısızlık anlamına gelebilecek çeşitli suçlar işlenmiştir. Örneğin incelediğimiz olaylar içerisinde bulunan sermayeci esnafı, getirdikleri malı pazarcılara vermek zorunda oldukları halde, bazen pazarcı olmayan ancak fazla para ödeyen kişilere vererek mal sıkıntısına sebep olmuşlardır. Fırıncılar ise almamaları gereken yerden un almışlardır. Debbağların salhanelerde kesilen hayvanların derilerini belirlenmiş olan yerlere vermemeleri de bu suç grubu içerisinde yer almaktadır.

4- Mekân ihlali: Osmanlı esnafının hangi malı hangi mekanlarda satacağı belirlenmişti. Malın satılması gereken yerin dışında satılması esnaf suçları arasında yer almıştır. Esnaf grubuna baktığımızda sarrafların ticaret yapacağı mekan saraçhane olmuştur. Hem eski hem yeni mallar burada satılacaktır. Saraç esnafına ait olan malların saraçhane dışında satıldığına dair üç adet esnaf şikayeti karşımıza çıkmıştır. Bunlardan birinde Müslüman bir saraç esnafı nizama aykırı olarak tavuk pazarında kiraladığı dükkânda saraçlık yapmıştır. İncelediğimiz bazı olaylarda kasapların belirlenmiş olan yerler dışında kesim yaptıkları görülmüştür. Bezzazlar ellerindeki tezgahları satarak başka yerlerde yeni kumaş tezgahları açmışlardır.

5- Mesleki yetersizlik: Osmanlı esnafının şikâyet etmiş olduğu konulardan birisi de işin ehli olmayan kişiler tarafından yapılarak kuralların bozulmuş olmasıdır. İncelediğimiz olaylar içerisinde nakkaş ustasının yapabileceği bir işi kutucu esnafının yaptığı görülmüştür.

6- Kaçakçılık: İstanbul dışarıya bağımlı bir kent olarak ihtiyaçlarının birçoğunu dışarıdan karşılamıştır. Bu bağlamda İmparatorluk içerisindeki hububatın gerek ihracı gerekse İmparatorluk içinde bir başka yere götürülüp satılması Hükümetin iznine bağlı olmuştur. Yetkililer sürekli ikaz edilmiş, başkente gönderilmesi gereken mal konusunda ihmalkâr davranılmaması istemiştir. Bu yolla gerek zahirenin gönderildiği yerlerdeki görevliler gerek gemi sahipleri ve gerekse İstanbul'da Unkaparı'nda zahireyi teslim almakla görevli kişiler işlerini düzenli takip etmek zorunda kalmışlardır. Bütün bu kanun ve kurallara rağmen esnaf grubu içerisinde yaşanan temel sorunlardan biri de kaçakçılık olmuştur. Zahire, hayvan, sebze, demir, kereste, pamuk gibi çeşitli mallar kaçakçılığa konu olmuştur. Bu kapsama giren suçların en çok görülen işleme biçimi malı gümrükten kaçırma olmuştur. Gümrük bölgesine gelen malı ve hammaddeyi alım hakkı, ilk olarak o malın ya da hammaddenin kullanım haklarına sahip gruplara tanınmıştı. Bu hakka sahip olmayanlar, malların beklendikleri limana varmalarından önce bu malları kaçak yollarla ele geçirmişlerdir.

7- Kaliteyi Düşürme: Osmanlı esnafının işlediği suçların bir kısmı da malın kalitesini düşürmek suretiyle yapılan satışlar olmuştur. Bu problem her meslek grubunda görülmekle birlikte daha çok gıda maddeleri satışında görülmüştür. Fırıncıların kaliteli un kullanmayıp kalitesi düşük

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



ekmek imal etmeleri, sebzeçilerin ürünleri hasat mevsiminden önce satmaları, sofçu esnafının sahte sof satmaları bu gruba örnek olarak gösterilebilir.

8- Narh kurallarına aykırı davranmak: Osmanlı esnafının uymak zorunda olduğu kuralların başında gelen narh, aynı zamanda esnaf tarafından en çok ihlal edilen kurallardan da biri olmuştur. Narh ihlali incelediğimiz olaylar arasında her esnaf grubunun dahil olduğu bir suç türü olmuştur. Taşradan İstanbul'a getirilen sebzelerin esnaf görevlileri aracılığıyla geçerli narh üzerinden dağıtılması işleminde diğer esnaf gruplarından bazı kimselerin hakları olmadığı halde, sebzeçilerin faaliyet alanına müdahale etmeleri ve ele geçirdikleri sebzeleri başka yerlere götürerek dilemiş oldukları fiyatlardan sattıkları bu suç kapsamına giren bir örnek olarak gösterilebilir.

9-Ahlaka uygun olmayan mal satışı: Osmanlı esnafında bazı meslekleri yalnızca gayrimüslimler yaparken bazılarını Müslüman esnaf yapmıştır. Müslümanlar tarafından yapılması günah olan ve meslek ilkelerinin çiğnenmesi anlamına gelen ve işyerinin kötü amaçlarla kullanılmasına aracılık eden esnaf grupları da karşımıza çıkmıştır. İncelediğimiz olayların birinde Arnavutköy'de açtığı bakkal dükkânında alkollü içki satmak isteyen bir esnaf halk tarafından şikâyet edilmiştir. Osmanlı esnaf grupları içerisinde faaliyet gösteren fakat bazı dönemlerde faaliyetleri yasaklanan içki satım işleri devletin en yakından takip ettiği esnaf faaliyetlerinden biri olmuştur.

**Tablo 2. Alım Satım İşlemlerine Göre Esnaf Gruplarının Sorunları:**

Attar-Akideci-Şerbetçi:18	Hırdavatçı: 5	Saraç: 2
Bahçıvan: 4	İşkembeci: 1	Sarımsakçı: 1
Bakırcı:3	Kağıtçı: 4	Sarraç: 2
Bakkal:3	Kayıkcı:	Sepetçi: 1
Bamyacı: 2	Kasap-Çaryekçi: 16	Sermayeci: 2
Balıkçı:4	Kebeci	Sofçu: 3
Barutçu: 1	Keresteci: 2	Sucuk: 2
Bezzaz-Terzi:5	Kunduracı: 2	Şişeci: 6
Bıçakçı:2	Küfeci: 1	Taşçı: 5
Börekçi:4	Manav: 9	Tarakçı: 2
Bükücü-İplikçi-Gazzaz: 6	Mandıra: 1	Tavukçu: 1
Camcı: 3	Mumcu-Yağcı: 4	Tütüncü: 1
Çivici: 3	Muytap: 1	Yaş yemişiçi: 4
Debbağ: 17	Nakkaş: 1	Yorgancı: 1
Demirci-Lengerci:	Nalbant: 2	Zahire: 2
Dikici: 2	Pastırmacı: 1	
Emlakçı: 2	Pamukçu: 1	
Ekmekçi: 30	Prinççi: 1	
Haffaf: 1	Sahaf: 3	

### 3.1.2. Osmanlı Esnaf Teşkilatında Esnaf Temsilcilerinin ve Görevlilerin İşledikleri Suçlar:

Osmanlı esnaf teşkilatını oluşturan esnaf temsilcilerinin esnaf gibi kanun ve kurallar çerçevesinde işlerini yapmışlardır. Fakat ele alınan olayların bazılarında esnaf görevlileri olarak karşımıza çıkan emin, kethüda, ihtiyar ve ustaların kuralları ihlal ettiği görülmüştür. Bu görevliler

görevlerini ihmal etmek, usulsüzlüklere göz yummak, vergi kaçakçılığı yapmak gibi suçlarla karşımıza çıkmışlardır.

### 3.1.3. Esnafa Verilen Cezalar:

Denetim Osmanlı esnaf örgütünün önemli unsurlarından olmuş, denetimlere büyük önem verilmiş ve ciddiyetle yapılmıştır. Osmanlı esnafı ticari faaliyetleri sırasında bilerek ya da bilmeyerek çeşitli suçları işlediğinde, resmi otoritenin yaptırımını ile karşı karşıya kalmıştır. Olaylara baktığımızda ceza gerektiren suçlarda faaliyetin türüne bağlı olmak şartıyla öncelikle ceza verilmediği, esnafın uyarıldığı görülmüştür. Ceza daha çok suçun tekrarında verilmiştir. İncelediğimiz olaylarda daha çok manevi cezalar kapsamına giren uyarı v.b. cezaların verildiği görülmüştür. Bunun dışında en çok rastlanan bir diğer ceza türü de mali cezalar olmuştur. Bu tür cezalar meslekten uzaklaştırılma veya dükkanın kapatılması olmuştur.. Bağlayıcı cezalar açısından bakıldığında da karşımıza çıkan, sofçu esnafını ilgilendiren bir olayda, kürek cezası verildiği ancak uygulanmadığı görülmüştür. Bedeni bir ceza örneği ise incelediğimiz olaylar arasında yer almamaktadır.

Aşağıda İstanbul ahkâm defterleri İstanbul Esnaf Tarihi 2 isimli eserde yer alan; 18. Y.y.'da İstanbul tüccarları arasında gerçekleşen; alım-satım, narh ve üretim nizamlarını ilgilendiren belli başlı sorunlar incelenerek, tablo şeklinde özetlenmiştir.

Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1745	İst.	Vakıf	Arpa-Saman	Meslek ihlali	Arpa-saman esnafı	Arpa esnafı	Hüküm yaz.	-
Ahkam defteri	1745	İst./Galata	-	Emlak	Meslek ihlali	Emlak esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam Defteri	1764	İst.	-	Kağıt	Meslek ihlali	Kağıtçı esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1764	İst.	-	Çaryekçi ve Paçacı	Meslek ihlali	Çaryekçi ve Paçacı Esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1764	İst.	-	Pamuk	Meslek ihlali	Pamuk esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1764	İst.	-	Şişe	Meslek ihlali	Şişeci esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1764	İst. Galata	-	Şişe	Meslek ihlali	Şişeci esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1764	İst.	-	Şişe	Meslek ihlali	Şişeci esnafı/Ketuda	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1764	İst. B. Çekmece	-	Ekmek fırını	Meslek ihlali	Ekmek fırını/ekmekçi esnafı	-	Hüküm yaz.	

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013





Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1764	İst.	-	Attar	Meslek ihlali	Attar Şerbetçi Akideci Frenk şekerleri	Kethuda	Hüküm yaz.	-
Ahkam defteri	1764	İst.	-	Taze meyve	Meslek ihlali	Sermayeci esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam Defteri	1764	İst.	-	İç yağ	Meslek ihlali	Mumcu esnafı	Kethuda	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1764	İst. Üsküdar	-	Yağ	Meslek ihlali	Yağcı esnafı Küsbe esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1764	İst.	-	Sebze	Meslek ihlali	Bahçivan esnafı Koltukçu esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1764	İst.	-	Sebze Bin guruş borç	Meslek ihlali	Bahçivan esnafı Manav esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1764	İst. Eyüp	-	Ekmek	Meslek ihlali	Ekmekçi esnafı	-	Hüküm yaz.	

Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1764	İst.	-	Sebze	Meslek ihlali	Manav esnafı Bakkal esnafı	Kethuda	Hüküm yaz.	-
Ahkam defteri	1764	İst. Tophane Kasımpaşa	-	Deri	Meslek ihlali	Debbağ esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam Defteri	1764	İst.	-	Baharat Kahve Şeker	Meslek ihlali	Attar esnafı Şerbetçi esnafı Akideci esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1776	İst.	-	Baharat Kahve Şeker Bölüşüm	Meslek ihlali	Attar esnafı Şerbetçi esnafı Akideci esnafı	Kethuda	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1784	İst.	-	Baharat Kahve Şeker Bölüşüm	Meslek ihlali	Attar esnafı Şerbetçi esnafı Akideci esnafı	Kethuda	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1784	İst.	-	Ekmek Küfür	Meslek ihlali	Ekmekçi esnafı Tablekar	Kethuda Yığıtbaşı	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1764	İst.	-	Koyun Kuzu Keçi	Meslek ihlali	Çarkeyçi esnafı Kasap esnafı	-	Hüküm yaz.	

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1764	İst.	-	İplik	Meslek ihlali	İplikçi esnafı Bükücü esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam defteri	1764	İst. Eyüp	-	Ekmek Müslim Gayrimüslim	Meslek ihlali	Ekmekçi esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam Defteri	1764	İst.	-	Baharat Kahve Şeker	Meslek ihlali	Attar esnafı Şerbetçi esnafı Çivit/boya esnafı	Kethuda	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1764	İst.	-	Baharat Kahve Şeker Bölüşüm	Meslek ihlali	Attar esnafı Şerbetçi esnafı Akideci esnafı	Kethuda	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1764	İst. Eyüp	-	Deri İçyağı	Meslek ihlali	Debbağ esnafı Çaryekçi esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1764	İst.	-	Koyun Keçi	Meslek ihlali	Kasap esnafı Çaryekçi esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1764	İst.	-	Altın	Meslek ihlali	Sarraç esnafı	Kethuda	Hüküm yaz.	

Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1765	İst.	-	Kitap	Meslek ihlali	Sahaf esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam defteri	1764	İst. Rumeli hisarı	-	Ekmek Müslim Gayrimüslim	Meslek ihlali	Ekmekçi esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam Defteri	1764	İst.	-	Kağıt	Meslek ihlali	Kağıtçı esnafı	Emin	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1765	İst.	-	Bezzaz	Meslek ihlali	Bezzaz esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1765	İst. Galata	-	Hırdavat	Meslek ihlali	Hırdavatçı esnafı	Kethuda	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1765	İst.	-	Şeker	Meslek ihlali	Attar esnafı Şekerci esnafı Akideci esnafı	Kethuda	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1789	İst.	-	Nalbur Mismar Lenger	Meslek ihlali	Lengerci esnafı Demir esnafı Çivi esnafı	Kethuda İhtiyar	Hüküm yaz.	

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1765	İst. Galata	-	Balık Kaçak	Meslek ihlali	Balıkçı esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam defteri	1765	İst. Eyüp	-	Ekmek	Meslek ihlali	Ekmekçi esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam Defteri	1765	İst.	-	Ekmek	Meslek ihlali	Ekmekçi esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1765	İst. Kısıklı	-	Dükkan açma	Meslek ihlali	Bakkal esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1765	İst. Yedikule	-	Deri	Meslek ihlali	Debbağ esnafı Saraç esnafı	Kethuda	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1765	İst. Galata	-	Frenk pabucu	Meslek ihlali	Pabuç esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1765	İst. Langa	-	Ekmek	Meslek ihlali	Ekmek esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1765	İst. Parmak kapı	-	Balmumu	Meslek ihlali	Attar esnafı	Kethuda Yiğitbaşı	Hüküm yaz.	-

Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1765	İst.	-	Kebe	Meslek ihlali	Kebe esnafı	Gümrük emini	Hüküm yaz.	-
Ahkam defteri	1765	İst.	-	Sof ve parça Müslim/gayrimüslim	Meslek ihlali	Sofçu esnafı Parçacı esnafı	Kethuda Yiğitbaşı	Hüküm yaz.	
Ahkam Defteri	1765	İst.	Vakıf	Ekmek Francala ekmeği	Meslek ihlali	Francala esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1765	İst.	Vakıf	Ekmek Francala ekmeği	Meslek ihlali	Francala esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1765	İst.	Vakıf	Ekmek Francala ekmeği	Meslek ihlali	Francala esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1765	İst. Ankara	-	Sof	Meslek ihlali	Sofçu esnafı	-	Hüküm yaz.	
Ahkam defteri	1766	İst.	-	Deri	Meslek ihlali	Debbağ esnafı	-	Hüküm yaz.	

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1766	İst. Sirkeci	Vakıf	Kereste Nakliye	Meslek ihlali	Kürekçi esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam defteri	1766	İst.	-	Kağıt Müslüman Yahudi	Meslek ihlali	Kağıtçı esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1767	İst.	-	Şerbet Kahve Zimmi Yahudi Müslüman	Meslek ihlali	Ayakta şerbet satıcı esnafı Şerbetçi esnafı Kayıkçı esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam defteri	1767	İst.	-	Süt Ölçü	Meslek ihlali	Mandıra esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam defteri	1767	İst.	-	Süt Ölçü	Meslek ihlali	Mandıra esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam defteri	1767	İst.	-	İp	Meslek ihlali	İbrişim bükücü esnafı Gazzaz esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam defteri	1767	İst.	-	Attar alımı Yahudi Müslüman Yurtdışı ve taşradan gelen ürünler	Meslek ihlali	Attar esnafı	Emin Kethuda	Hüküm yaz.	-

Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1767	İst.	-	Sebze	Meslek ihlali	Sebzeci esnafı Manav esnafı	Kethuda Yiğitbaşı	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1767	İst.	-	Mandıra	Narh	Mandıracı esnafı Kaymakçı esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1767	İst.	-	Mandıra	Narh	Mandıracı esnafı Kaymakçı esnafı	-	Hüküm yaz. kaymakçı esnafına bildirilmesi	-
Ahkam Defteri	1767	İst.	-	Bükücü esnafı Müslim Gayrimüslüm	Narh	Gazzaz esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1767	İst.	-	Yurtdışından ve taşradan gelen mallar	Çalışma şartlarında eşitsizlik	Attar esnafı	Kethuda Yiğitbaşı	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1767	İst.	-	Sebze	Faaliyet alanına müdahale	Manav esnafı Sebzeci esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1767	İst. Sili vri	-	Ekmek	Narh	Ekmekçi esnafı	-	Ruhsat verilmesi için hüküm yaz.	-

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1767	İst.	-	Cam	Faaliyet alanına müdahale	Haffaf esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1767	İst.	-	Zahire	Meslek ihlali	Zahireci esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1767	İst.	-	Zahire	Meslek ihlali	Zahireci esnafı	-	Hükümün tekrarı	-
Ahkam Defteri	1768	Akdeniz Karadeniz Bölgesi	-	Tuz	Kaçakçılık	Tuzcu esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1766	İst.	-	Yaş yemiş	Meslek ihlali	Yaş yemiş esnafı Yumurtacı esnafı	Kethuda Yiğitbaşı	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1766	İst. Üsküdar	-	Sebze	Seyyar satıcılık	Manav esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1768	İst.	-	Süpürge sepet	Narh	Süpürgeci esnafı Sepetçi esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1768	Kurfa Kulübe köyü	-	Kömür	Borç alacak ilişkisi	Kömürcü esnafı	-	Hüküm yaz.	-

Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1769	İst.	-	Deri	Narh	Debbağ esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1774	İst. Tophane	-	Bakır	Meslek ihlali	Bakirci esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1792	İst. Kasımpaşa	-	Deri	Kaçakçılık	Debbağ esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1774	İst.	-	Terzi	Ruhsatsız işyeri	Terzi esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1774	İst.	-	Cam	Meslek ihlali	Camcı esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1774	İst.	-	İşkembeye ve şirden çorbası	Faaliyet alanına müdahale	İşkembeci esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1774	İst.	-	Yün yapağı	Faaliyet alanına müdahale	Keçeci esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst. Ortaköy	Vakıf	Ekmek	Seyyar satıcılık	Ekmekçi esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	İbrişim	Meslek ihlali	Gazzaz esnafı	-	Hüküm yaz.	-

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1775	İst. Üsküdar	Vakıf	Kira	Meslek ihlali	Debbağ esnafı Vakıf	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst. Beykoz Kasımpaşa Üsküdar	-	Barut	Meslek ihlali	Barutçu esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Sarımsak	Meslek ihlali	Sarımsakçı esnafı Çarlıkçı esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	Vakıf	Kereste	Meslek ihlali	Keresteci esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Ekmek	Meslek ihlali	Ekmekçi esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Un	Meslek ihlali	Uncu esnafı	Yetkili gümrük emini	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Boyama işlemi	Meslek ihlali	Dikici esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	Yorgan Feenk Yahudi ve müslümanlar arasında	Yorgan	Narh	Yorgancı esnafı	-	Hüküm yaz.	-

Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Siğir	Narh	Siğir esnafı Kanadarlar	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst. Yedikule	-	Ekmek Çörek	Faaliyet alanına müdahale	Ekmekçi esnafı Çörekçi esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Siğir Yahudi	Meslek ihlali	Siğir esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Siğir Sucuk	Kaçakçılık	Siğir Esnafı Sucuk esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Siğir	Kaçakçılık	Siğir esnafı Kanadar	Kethuda İhtiyar	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Siğir Yahudi	Kaçakçılık	Siğir esnafı Koltukçu esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Balık Sebze	Faaliyet alanına müdahale	Balıkçı esnafı Manav esnafı Topçu esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Balık	Meslek ihlali	Balık esnafı Balık tuzlama esnafı Koltukçu	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Balık Sebze	Meslek ihlali	Balık esnafı Koltukçu esnafı Manav esnafı	-	Hüküm yaz.	-

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Deri	Narh	Debbağ esnafı Keçeci esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst. Üsküdar Yedikule	-	Deri	Meslek ihlali	Debbağ esnafı Çaryekçi esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Buğday	Kaliteyi düşürmek	Buğday dövücü esnafı Un kapanı esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst. Yedikule	-	Deri	Narh	Debbağ esnafı Kasap esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst. Üsküdar	-	İhlamur tomruğu	Ruhsatsız işyeri Faaliyet alanına müdahale	Bıçakçı esnafı	Kethuda	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Yaş yemiş	Meslek ihlali	Yaş yemiş esnafı Yumurtacı esnafı	Kethuda	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst. Galata	-	Balık	Meslek ihlali	Balıkçı esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Çivi Demir	Kaçakçılık	Çivi esnafı Demirci esnafı	-	Hüküm yaz.	-

Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1775	İst. Eyüp	-	Ekmek	Faaliyet alanına müdahale	Ekmekçi esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst. Eminönü	-	Bamya	Meslek ihlali	Bamyacı esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Küfe Zift Katran	Narh	Tekneci esnafı Mismarçı esnafı Keresteci esnafı	Kethuda	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Taş	Meslek ihlali	Taşçı esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Ekmek	Faaliyet alanına müdahale	Ekmekçi esnafı Leblebici esnafı Helvacı esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Siğır	Meslek ihlali	Siğır esnafı	Kethuda	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Taş Müslim Gayri müslim	Çalışma şartlarında eşitsizlik	Taşçı esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Attar	Çalışma şartlarında eşitsizlik	Attar esnafı	Yiğitbaşı Kethuda İhtiyar	Hüküm yaz.	-

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1775	İst. Eyüp	-	Attar	Çalışma Şartlarında Eşitsizlik	Attar Esnafı Akideci Esnafı Şerbetçi Esnafı	Kethüda Yiğit Başı	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst. Eminönü	-	Sebze	Narh	Sebzeci Esnafı Manav Esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Pirinç	Kaçakçılık	Pirinç Esnafı Koltukçu Esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	Bandırma	-Vakıf	Simit	Meslek ihlali	-	Vakıf ve Simitçi Esnafı	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	-	Sebze	Narh	Yaş Yemiş Esnafı Yumurtacı Esnafı	Kethüda	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1776	Karamürsel	-	Deri	Meslek ihlali	Kasap Esnafı Debbağ Esnafı	Kethuda	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1775	İst.	Attar	Frenk Şekeri	Meslek İhlali	Attar, Şerbetçi, Akideci Esnafı	Kethüda, Yiğit Başı İhtiyar	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1776	İst.	-	Elbise	Meslek İhlali	Yenici Esnafı Terzi Esnafı	-	Hüküm yaz.	-

Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1776	İst.	-	Üsküf Keçesi	Meslek İhlali	Debbağ Esnafı Keçeci Esnafı Kûlahçı Esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1776	İst.	-	Ekmek	Seyyar Satıcılık	Ekmekçi Esnafı Tablakar	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1776	İst.	-	Taş	Meslek İhlali	Taşçı Esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1776	İst. Galata	-	Sebze	Faaliyet Alanına Müdahale	-	-Kethüda İhtiyar	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1776	İst.	-	Şerbet Kahve	Kaçak Yollarla Tablakarlık ve Seyyar Satıcılık	Şerbet Esnafı Hamal ve Şerbet Satıcıları	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1776	İst.	-	Sof	Kaçakçılık	Sofçu Esnafı	Kethüda	Hüküm yaz.	-Kürek Cezası (Fakat Uygulanmıyor)
Ahkam Defteri	1776	İst. Hasköy	-	Sığır Yahudi	Meslek İhlali	Yahudi Kasap Esnafı ve Kasap Esnafı	-	Hüküm yaz.	-
Ahkam Defteri	1776	İst. Küçükçekmece	-	Ekmek	Faaliyet Alanına Müdahale	Ekmekçi Esnafı Bakkal Esnafı	-	Hüküm yaz.	-

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013





Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1777	İst.	-	Tütün	Faaliyet Alanına Müdahale	Debbağ Esnafı Keçeci Esnafı Külahçı Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1776	İst.	-	Ekmek	Seyyar Satıcılık	Ekmekçi Esnafı Tablakar	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1776	İst.	-	Taş	Meslek İhlali	Taşçı Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1776	İst. Galata	-	Sebze	Faaliyet Alanına Müdahale	-	-Kethüda İhtiyar	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1776	İst.	-	Şerbet Kahve	Kaçak Yollarla Tablakarlık ve Seyyar	Şerbet Esnafı Hamal ve Şerbet Satıcıları	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1776	İst.	-	Sof	Kaçakçılık	Sofçu Esnafı	Kethüda	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1776	İst. Hasköy	-	Sığır Yahudi	Meslek İhlali	Yahudi Kasap Esnafı ve Kasap Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1776	İst. Küçükçek mece	-	Ekmek	Faaliyet Alanına Müdahale	Ekmekçi Esnafı Bakkal Esnafı	-	Hükü m yaz.	-

Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1777	İst.	-	Sebze	Meslek İhlali	Sebzeci Esnafı Semayeci Esnafı Küfeci Esnafı Mühtekir Esnaf	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1777	İst. Ayazağa Köyü	-	Ekmek	Ruhsatsız İşyeri Açma	Ekmekçi Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1777	İst.	-	Üzüm	Kaçakçılık	Manav Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1777	İst. Rumeli Hisarı Fener Köyü Zımmi	-	Ekmek	Kaçakçılık ve Tablakarlık	Ekmekçi Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1777	İst. Galata	-	Gözleme Çörek	Ruhsatsız İşyeri Açma	Gözlemeci Esnafı Çörekçi Esnafı	Kethüda	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1777	İst. Katırlı Köy, Umurbey Köy	-	Taş	Faaliyet Alanına Müdahale	Altçı Taşı Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1777	İst.	-	Sebze	Ruhsatsız İşyeri Açma Faaliyet Alanına Müdahale	Bahçıvan Esnafı Bakkal Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1777	İst.	-	Çizme ve Meşin	Kaliteyi Düşürme	Dikici Esnafı, Sahtiyan Esnafı.	Yiğit başı, Çizmecci Başı.	Hükü m yaz.	-

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1777	Bolu Gerede	-	Tomruk Alımı	Faaliyet Alanına Müdahale	İstanbul Tarakçı Esnafı, Gerede Tarakçı Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1792	İst.	-	Cam Kase	Kaçakçılık	Billurcu Esnafı	Kethüda	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1793	İst.	-	Tiftik	Faaliyet Alanına Müdahale	Külahçı Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1786	İst.	-	Arpa	Meslek İhlali	Kasap Esnafı, Bevvaban Esnafı ve Zabitan Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1787	İst.	-	Sebze	Kaçakçılık	Sebzeci Esnafı, Yaş Yemiş Esnafı	Kethüda, Yiğitbaşı Rusüm	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1787	İst.	-	Bakır	Ruhsatsız İşyeri Açma	Bakırcı Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1787	İst.	-	Koyun	Kaçakçılık	Kasap Esnafı, Mühtekir Esnaf	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1787	İst.	-	Ekmek	Meslek İhlali	Ekmekçi Esnafı Mühtekir Esnaf	-	Hükü m yaz.	-

Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1788	İst. Yedikule	-	Mum	Narh	Mum Esnafı	Kethüda	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1788	İst.	-	Ekmek	Meslek İhlali	Ekmekçi Esnafı, Mühtekir Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1788	İst.	-	Ağnam Alım Satım	Kaçakçılık, Meslek İhlali	Kasap Esnafı, Koltukçu Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1788	İst. Eskisaray ve Galatasaray	-	Mum (Kıtlık Dönemi)	-	Mumcu Esnafı	-Bazarbaşı	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1788	İst.	-	Sebze	Kaçakçılık	Sebzeci Esnafı, Bahçıvan Esnafı	Kethüda, Yiğitbaşı	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1789	İst.	-	Nalbur	İnhisarın Kaldırılması	Demirci Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1808	İst.	-	Çömlekçi	Faaliyet Alanına Müdahale	Çömlekçi Esnafı	Kethüda	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1786	İst. Galata	-	Mum	Kaçakçılık	Mumcu Esnafı ve Salhane Esnafı	-	Hükü m yaz.	-

### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1786	İst.	-	Şişe	Meslek İhlali	Şişeci Esnafı	Kethüda, Yiğitbaşı	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1783	İst.	-	Kutu	Mesleki Yetersizlik	Kutucu Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1783	İst. Galata	-	Sepet	Kaçakçılık	Kalafatçı Esnafı, Sepetçi Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1783	İst.	-	Sebze Zımmi	Kaçakçılık	Sebzeci Esnafı, Madrabazlar	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1783	İst. Eyüp	-	Tavuk	Dükkan Açılması İstemi	Tavuk Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1783	İst.	-	Mısır Hasır	Narh	Süpürgeci Esnafı, Mühtekir	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1784	İst.	-	Bezzaz	Meslek İhlali	Bezzaz Esnafı, Terzi Esnafı	Kethüda, İhtiyar	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1789	İst.	-	Kaşık	Meslek İhlali	Kaşıkçı Esnafı, Tarakçı Esnafı	-	Hükü m yaz.	-

Belge	Tarih	İl	Birim	Konu	Suç	Esnaf Örgütü	Esnaf Temsilcisi	Karar	Ceza
Ahkam Defteri	1788	İst.	-	Nal	Narh	Nalbant Esnafı, Sofya Nal Tüccarı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1792	İst.	-	Elbise	Meslek İhlali	Terzi esnafı ve Yenici Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1792	İst.	-	Deri (İnhisarın Kaldırılması)	Meslek İhlali	Debbağ Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1792	İst.	-	Deri	Faaliyet Alanına Müdahale	Debbağ Esnafı, Koltukçu Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1792	İst.	-	Sahtiyan	Meslek İhlali	Sahtiyan Esnafı, Bezirgan Esnafı	Gümrük Emni	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1781	İst. Arnavut Köy	-	Dükkan Açımı	Ahlaka Uygun Olmayan Mal Satışı	Bakkal Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1781	İst. Küçükçek mece	-	Deri Rum Esnafı	Kaçakçılık	Debbağ Esnafı	-	Hükü m yaz.	-
Ahkam Defteri	1781	İst. Küçükçek mece	-	Deri Rum Esnafı	Kaçakçılık	Debbağ Esnafı ve Dikici Rum Esnafı	-	Hükü m yaz.	-

### Turkish Studies

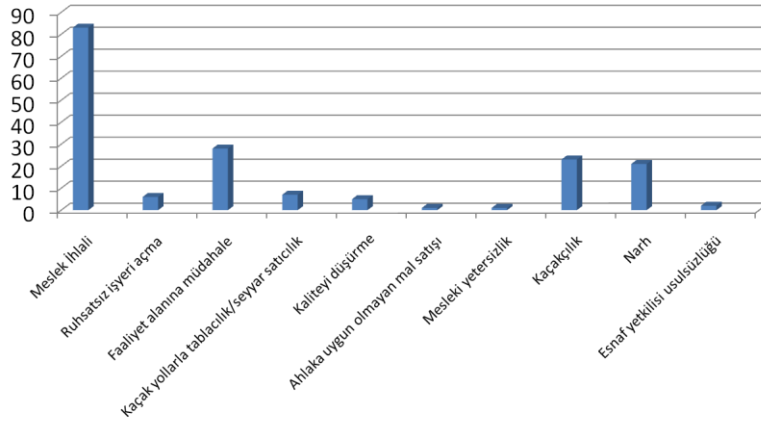
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



## Olaylara Göre Suç Sayıları

Meslek İhlali	83
Ruhsatsız işyeri açma	6
Faaliyet alanına müdahale	28
Kaçak yollarla tablacılık/seyyar satıcılık	7
Kaliteyi düşürme	5
Ahlaka uygun olmayan mal satışı	1
Mesleki yetersizlik	1
Kaçakçılık	23
Narh	21
Esnaf yetkilisi usulsüzlüğü	2

## Olaylara Göre Suç Sayıları



### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



#### 4. SONUÇ

18.y.y. Osmanlı esnaf grubu, içinde bulunmuş oldukları dönemin iktisadi, sosyal ve idari yapısı içerisinde faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Esnaf gruplarının birçoğu fütüvvet prensiplerini ve bu prensipleri uygulayan yapıdan yavaş yavaş uzaklaşmıştır. Bu dönemde sermayelerini, işgüçlerini geliştirmeye çalışmışlardır. Bu süreç sonunda teşkilat biçimleri de doğal olarak şekil ve içerik yönünden önceki dönemlerden farklı bir yapı sergilemiştir. Bu zümrelerin başındaki yöneticiler artık Ahiler olmayıp, bunların yerine kethüda, yiğitbaşı ve ustabaşı olarak tanımlanan görevliler atanmıştır. Esnaf gruplarının teşebbüs güçlerini ve iş kapasitelerini geliştirmelerine paralel olarak 18.y.y.'da bir takım ekonomik, idari ve askeri sorunlarla karşılaşmalarının yanı sıra, esnaf gruplarının kendi teşkilatları içerisinde bizzat kendilerinden ya da yöneticilerinden kaynaklanan sorunlarla da karşılaştıkları görülmüştür. Osmanlı esnaf örgütü yaşamış oldukları problemlerin çözümü için bir takım önlemler almıştır. Fakat alınan önlemlere rağmen sorunların devam etmesi önlemlerin verimliliğinin düşük olduğunu göstermektedir. Tespit edilen mesleki kurallara riayet etmeyen yani suç işleyen esnafın ve tüccarın zaman içerisinde Hükümet görevlilerine bildirilerek önlem alınmasını istemelerine rağmen, her esnaf grubunda usulsüzlüklerin çıkarılan kararlara rağmen devam ettiği görülmüştür.

Sonuç olarak Osmanlı esnaf örgütünün 18.y.y.'da alım satım açısından esnaf ve esnaf temsilcilerinin bağlayıcı şartı olan kanun, tüzük ve nizamnamelere uymadıkları görülmüştür. Günümüz insanının var olanla yetinmeme ve daha fazlasını isteme gibi bir düşünceyle yapmış oldukları bir takım usulsüzlüklerin, incelediğimiz dönemin esnaf grupları tarafından da yapıldığı görülmektedir.

#### KAYNAKÇA

- ÇAKIR, B., Gümüş, İ. (2011); ‘‘Ahilik’’, Kırklareli Üniversitesi Yayınları, Kırklareli
- DEMİRTAŞ, M., (2010), Osmanlı Esnafında Suç ve Ceza İstanbul Örneği H 1100-1200 /M 1688-1786, Cantekin Matbaası, Ankara
- DÜZBAKAR, Ö., (2009), Bursa Şeriyeye Sicillerine Esnaf Teşkilatı Ve Kumaş Nizamı, Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, Yıl 1, Sayı 2/2 Temmuz, ‘‘Türk Kültüründe Terzilik’’
- EKİNCİ, E.B., (2008), Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk, İstanbul
- ERDOĞDU, İ., (2000), Osmanlı İktisadi Düzeninde İhtisab Müessesesi ve Muhtesiblik Üzerine Deneme, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Yıl 2000, Sayı 11, 123-145
- ERGENÇ, Ö., (2006), XVI. Y.y.’in Sonlarında Bursa, Ankara
- FAROQHİ, S., (2011), Osmanlı Zanaatkarları, Kitap Yayınevi, İstanbul
- GENÇ, M., (2002), Osmanlı İmparatorluğu’nda Devlet ve Ekonomi, Ötüken Yayınları, İstanbul
- İBRAHİM G.,(2000), XVIII.Yüzyılda Osmanlı Esnaf Ve Zanaatkarları Ve Sorunları Üzerine Gözlemler, Muğla Üniversitesi SBE Dergisi Güz 2000 cilt 1,sayı 2
- İHSANOĞLU, E., (1994), Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi Cilt I Devlet Ve Toplum, İrcica Yayınevi, İstanbul
- İstanbul Külliyyatı VIII, İstanbul Ahkâm Defterleri İstanbul Esnaf Tarihi II (1764-1793), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, 1998

#### Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 8/7 Summer 2013



- 
- KALA, A., (1998), İstanbul Esnaf Birlikleri ve Nizamları I, İstanbul
- ÖZTÜRK, N., (2002), Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi, Dumlupınar Üniversitesi SBE Dergisi, 7, 43-56
- ŞEN, M., (2002), “Osmanlı Devletinde Sosyal Güvenlik: Ahi Birlikleri, Loncalar ve Vakıflar” Çimento İşveren Dergisi, C. 16, S. 6, Kasım 2002, s. 18-40
- TABAKOĞLU, A., (2003), Türk İktisat Tarihi, Dergah Yayınları, İstanbul

---

**Turkish Studies**

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*  
Volume 8/7 Summer 2013

